

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Горвата Мирослава Васильовича на тему «Особливості включення ромської етнічної меншини в громадсько-політичне життя українського суспільства (на прикладі Закарпатської області)» на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 052 Політологія

21 січня 2026 року

1. Виконання освітньо-наукової програми

Здобувач ступеня доктора філософії, аспірант 4 курсу заочної форми навчання (надалі – Аспірант) Горват Мирослав Васильович в повному обсязі виконав індивідуальний навчальний план відповідно до освітньо-наукової програми аспірантури ДВНЗ «Ужгородський національний університет», що повністю відповідає вимогам Національної рамки кваліфікацій та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеню доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23.03.2016 № 261 (зі змінами).

У процесі виконання освітньо-наукової програми Аспірант здобув глибокі знання за фахом, у повній мірі опанував окреслений програмою обсяг загальнонаукових навичок і компетентностей, необхідних для реалізації послідовного обґрунтованого наукового дослідження а також пов'язаних із формуванням у Аспіранта загальнонаукового типу світогляду та дотриманням норм професійної етики.

Аспірант у повному обсязі оволодів комплексом необхідних дослідницьких умінь та навичок, зокрема тих, які стосуються планування та формування дизайну дослідження, організації послідовності його виконання та безпосереднього проведення етапів у відповідності до попередньо сформульованих мети та завдання, застосування комплексу методів та технологій, в тому числі і комп'ютерно-інформаційних, необхідних для отримання, структурування, аналітичного опрацювання та синтезу даних, перевірки достовірно отриманих результатів, їх систематизації та категоризації.

2. Виконання індивідуального плану наукової роботи (наукова складова освітньо-наукової програми)

Індивідуальний план наукової роботи Аспіранта Горвата Мирослава Васильовича затверджений рішенням вченої ради факультету суспільних наук Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет» (протокол № 4 від 14 листопада 2018 року).

Науковий керівник – кандидат історичних наук, доцент кафедри політології і державного управління факультету суспільних наук ДВНЗ «Ужгородський національний університет» Зан Михайло Петрович.

Термін виконання роботи: 2018–2025 роки.

Аспірант Горват Мирослав Васильович послідовно виконав усі розділи затвердженого індивідуального плану наукової роботи в чітко встановлені терміни, що було підтверджено результатами обговорення відповідних проміжних, піврічних та річних звітів на засіданнях кафедри та Вченої ради факультету суспільних наук ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

Дослідження, що провів Аспірант у визначені терміни згідно затвердженого плану та графіку, в повному обсязі та відповідно до основних стандартів та норм із застосуванням сучасних комп'ютерно-інформаційних підходів для статистичного аналізу даних.

3. Актуальність теми дослідження

Актуальність вивчення особливостей включення ромської етнічної меншини в громадсько-політичне життя українського суспільства на прикладі Закарпатської області зумовлена тривалою соціальною маргіналізацією ромської громади, низьким рівнем її політичної участі та обмеженим доступом до інститутів публічної влади. Важливу роль відіграє також специфіка етнодемографічної структури регіону, його прикордонне розташування та поліетнічний характер, що впливає на моделі міжетнічної взаємодії. Дослідження цієї проблематики дає змогу виявити ефективні механізми інтеграції ромської меншини та вдосконалити державну етнонаціональну політику України.

Закарпаття – західний регіон України, де історично переплелися долі представників багатьох міноритарних етнічних груп, зокрема угорців, ромів, румунів, словаків, німців, євреїв тощо. Відтак із часом у краї викристалізувався досвід міжетнічного та міжконфесійного співіснування та закарпатського регіонального патріотизму. Роми як одна зі складових поліетнічної мозаїки Закарпатської області в свою чергу теж неоднорідні за своїми соціокультурними показниками. Зокрема, в середовищі ромської етнічної меншини краю можна виділити групи угорських ромів, словацьких ромів, ромів-келдерарів, марамороських ромів і румуномовних волохів. Необхідно зауважити, що вивчення так званого «ромського питання» на Закарпатті потребує зусиль з боку науковців у різних галузях суспільних і гуманітарних наук – соціологів, психологів, етнологів, культурологів, істориків тощо.

Ураховуючи традиційно замкнутий спосіб життя ромських громад у так званих таборах, слабку інтегрованість ромів краю в освітні, культурні, економічні та політичні процеси регіону, відсутність дієвого механізму ефективної комунікації між органами державної та місцевої влади з лідерами ромських компактних поселень, відсутність за останні роки комплексних наукових досліджень становища та проблем ромів Закарпаття, можна зазначити, що питання вивчення та аналізу специфіки включення/інтеграції ромської етнічної меншини в громадянське суспільство на прикладі Закарпатської області набуває особливої наукової актуальності.

Важливим дослідницьким завданням виступає з'ясування найбільш важливих аспектів включення ромської етнічної громади Закарпаття в громадянське суспільство України. Серед них, зокрема, етнодемографічні характеристики, проблематика ксенофобії та мови ворожнечі щодо ромів

України, різні напрями практичної діяльності ромських національно-культурних товариств, державна етнонаціональна політика та реалізація регіональних програм включення/інтеграції ромів у суспільство. До цього слід додати, що проблематика громадської самоорганізації ромів України, зокрема Закарпатської області, набула істотно нових форм із початком повномасштабного вторгнення Росії в Україну 24 лютого 2022 року.

4. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Обрана тема дисертаційного дослідження виконана в рамках комплексної науково-дослідної теми кафедри політології і державного управління ДВНЗ «Ужгородський національний університет» «Політична стабільність у країнах Центральної та Східної Європи: історико-політичні, етнонаціональні, електоральні та державно-управлінські аспекти» (№ державної реєстрації 0119U100733).

5. Формулювання наукового завдання (проблеми), нове розв'язання якого отримано в дисертації

Мета дисертаційної роботи – комплексне вивчення особливостей включення/інтеграції ромської етнічної меншини в громадсько-політичне життя українського суспільства на прикладі Закарпатської області.

6. Наукові положення, розроблені особисто дисертантом та їх новизна Наукова новизна одержаних результатів полягає у наступному:

уперше:

– запроваджено до наукового обігу емпіричні дослідницькі матеріали, які дозволили: 1) спростувати стереотипні уявлення про ромів як асоціальні та виключно маргіналізовані етнічні громади в українському суспільстві; 2) підтвердити положення про те, що за відсутності дієвих владних інституцій (на зразок Урядового уповноваженого з питань ромських громад) та механізмів налагодженої співпраці між ромськими лідерами і представниками державної влади та місцевого самоврядування цілісний процес включення/інтеграції ромської етнічної меншини в Україну й надалі буде симулюватися;

– на основі аналізу позитивних практик включення ромів у політику та громадське життя країн Центрально-Східної Європи на прикладі Словацької Республіки, Угорщини та Румунії вказано на необхідність створення спеціальних «ромських» інституцій, які за умов рекрутування представників ромської еліти, стануть реально спроможними й стійкими механізмами включення ромів у громадсько-політичне життя суспільства. Для цього необхідно: 1) шляхом координації діяльності активу ромських громадських організацій створити Громадянську платформу для об'єднання ромської еліти України в дієву політичну партію; 2) розробити модель взаємодії ромських громадських лідерів та органів державної влади у виробленні місцевих бюджетів та їх цільового використання у місцях компактного проживання ромів; 3) запровадити інститути Урядового уповноваженого з питань ромських громад в Україні та регіонального державного представника ромських громад з офіційними повноваженнями, організаційною структурою та відповідними функціями;

– критично проаналізовано особливості реалізації державної етнонаціональної політики України щодо ромів на національному та

закарпатському регіональному рівнях, зокрема, усі загальнодержавні Стратегії захисту та інтеграції в українське суспільство ромської національної меншини та регіональні програми включення ромських громад в українське суспільство («Ромське населення Закарпаття»). Зазначено, що у Стратегіях та регіональних програмах увага акцентується лише на проблемах, пов'язаних з правозахистом, освітою, зайнятістю, соціальним захистом, охороною здоров'я, житлово-побутовими умовами і культурними потребами представників ромської етнічної громади України. В той же час у них відсутній практичний механізм їхньої реалізації, в тому числі і фінансовий. Йдеться про утворення спеціальних «ромських» інституцій, залучення ромів до органів державного управління, представництва у виборних органах влади, розробки ефективної моделі вирішення питань ромських громад через створення окремого департаменту/посади/секретаріату у системі органів центральної виконавчої влади та органах місцевого самоврядування;

– охарактеризовано особливості електорального досвіду ромських лідерів у виборчих кампаніях до місцевих органів влади Закарпатської області упродовж 1994–2020 років з акцентацією на місцеві вибори 2020 року, зокрема, фрагментацію їхньої політико-партійної ідентифікації та сучасного представництва в органах місцевого самоврядування (міста Ужгорода, Мукачева, Берегова, Перечина, смт. Середнє Ужгородського району). Ромські лідери були представлені у таких політичних партіях: Рідне Закарпаття», «Слуга народу», Всеукраїнське об'єднання «Батьківщина», «Партія твого міста», «Опозиційна платформа – За життя», «Команда Андрія Балоги», Демократична партія угорців України». Загалом на виборах 2020 року до місцевих рад Закарпатської області балотувалися 12 ромських етнополітичних лідерів, голів національно-культурних товариств, шестеро з яких стали депутатами місцевих рад. Таким чином, в силу низки причин ромський громадський рух краю і надалі залишається сегментованим, що є основною причиною того, що ромські кандидати не змогли скоординувати зусилля та мобілізувати свій етнічний електорат у рамках однієї або двох політичних сил, а сама, виборча кампанія в ромських громадах відбувається в рамках патрон-клієнтальних взаємини та родинно-кланових зв'язків, сутністю яких є обмін лідером прохідного місця в партійному списку на голоси представників ромської етнічної меншини.

Удосконалено:

– методологію дослідження діяльності ромських національно-культурних товариств. Напрями діяльності ромських національно-культурних товариств Закарпатської області розглядаються автором у загальному контексті етнокультурного ренесансу, що був започаткований періодом проголошення незалежності України в 1991 році й триває понині в наступних сферах життєдіяльності ромів краю: освітньо-виховна, літературно-просвітницька, художньо-мистецька, музична тощо; діяльність ромських масмедіа у контексті активності ромських національно-культурних товариств визначається важливим інклюзивним фактором міжетнічної комунікації як на рівні Закарпаття, так і інших регіонів України; правозахисна діяльність та проблеми паспортизації

закарпатських ромів окреслено як найбільш складна, водночас відповідальна й необхідна складова роботи національно-культурних товариств ромів Закарпаття;

– концептуальну модель аналізу особливостей влучення ромської етнічної меншини у громадсько-політичне життя України. Таку модель утворюють: 1) етноідентифікаційний та гуманітарно-культурний блок як початковий етап для наукового аналізу (дослідження проблематики історико-демографічних і соціокультурних особливостей формування ромських громад України, ксенофобії щодо ромів в українському суспільстві, громадської самоорганізації ромів); 2) вивчення основних напрямів діяльності ромських національно-культурних товариств: освітньо-виховної та культурно-мистецької сфери; розвиток ромських масмедіа; правозахисну діяльність та проблеми паспортизації ромів; 3) висвітлення особливостей формування загальнодержавної та регіональної політики щодо ромської етнічної меншини України, а також політичного представництва ромів на рівні загальнонаціональних та місцевих органів влади.

Набули подальшого розвитку:

– категоріальний ряд основне завдання якого показати особливості інтеграції/включення ромської етнічної меншини в громадсько-політичне життя українського суспільства. Вивчення теоретико-методологічних праць вчених і міжнародних нормативно-правових документів дозволяє автору розмежувати поняття «інтеграція» (об'єднання), яке широко використовується у вітчизняній науковій та публіцистичній літературі, діловодстві на рівні публічного адміністрування від поняття «включення» (інклюзія), яке більш часто вживається у рамках зарубіжного дискурсу «ромського питання». Відтак у рамках дисертації пропонується термін «включення», що визначає власне специфіку позитивної дискримінації та вироблення спеціальних механізмів інклюзії представників ромської етнічної меншини в громадянське суспільство;

– проблематика громадської самоорганізації ромів. Йдеться про самоорганізацію ромської етнічної меншини в умовах російсько-української війни (волонтерська діяльність ромського населення на потреби ЗСУ; облаштування блокпостів; вступ до лав територіальної оборони; партизанська діяльність в умовах окупації; військова служба представників ромської етнічної меншини в лавах ЗСУ тощо).

7. Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, які захищаються

Аналіз змісту та структури дисертаційної роботи Горвата Мирослава Васильовича дає підстави стверджувати, що в ній чітко сформульовано актуальність теми, мету та завдання дослідження, обумовлені об'єктом і предметом аналізу, сукупністю методів і прийомів наукового пошуку, а також обґрунтовано наукову новизну та практичне значення одержаних результатів.

Обґрунтованість та достовірність основних наукових положень, висновків та рекомендацій дисертаційної роботи підтверджується використанням широкого спектра загальнонаукових та спеціальних методів наукового дослідження: метод конкретизації, статистичний метод, системний метод, структурно-функціональний аналіз, біхевіористський метод.

8. Наукове та практичне значення дисертаційної роботи.

Теоретичне значення одержаних результатів

У теоретичному аспекті результати дослідження презентують новий напрям у сучасній українській етнополітології, який можна окреслити терміном «Ромські студії». Теоретичне значення результатів роботи полягає в поглибленні наукових уявлень про механізми політичної інтеграції етнічних меншин у поліетнічному суспільстві. Дослідження сприяє розвитку вітчизняної етнополітичної науки, політичної участі та соціальної інклюзії шляхом аналізу специфіки взаємодії ромської громади з інститутами державної влади та місцевого самоврядування. Отримані висновки розширюють концептуальний інструментарій вивчення міжетнічних відносин і можуть бути використані для подальших порівняльних досліджень у сфері етнополітичних процесів.

Практичне значення проведеного дослідження

У практичному плані матеріали дисертації можуть бути застосовані в педагогічному процесі закладів середньої та вищої освіти для читання лекцій, проведення практичних занять і семінарів, розробки навчальних дисциплін у рамках вітчизняної етнополітології та етндержавознавства, змістовного наповнення та вдосконалення інтегральної сертифікатної програми «Ромські студії в УжНУ».

Використання результатів

Емпіричний матеріал дисертаційної роботи може бути використаний для підготовки аналітичних матеріалів про громадсько-політичний розвиток ромської етнічної меншини Закарпатської області. Дослідження надає можливість використання результатів дисертації державно-управлінськими структурами регіонального та національного рівнів, представниками громадських організацій та політичних партій України.

9. Оцінка мови та стилю

Дисертація подана у вигляді спеціально підготовленої кваліфікаційної наукової праці на правах рукопису. Текст дисертації написано фаховою українською мовою, застосована термінологія є загальновизнаною і відповідає науковим стандартам (категоріям і поняттям) політичної науки. Стиль викладення матеріалів – науковий, між послідовними частинами дисертації наявний чіткий причинно-наслідковий зв'язок. Спосіб подання матеріалів дослідження, наукових положень дисертації, висновків та рекомендацій забезпечують легкість та доступність їх сприйняття.

10. Відповідність діючим вимогам щодо оформлення дисертації

Дисертаційна робота Горвата Мирослава Васильовича на тему «Особливості включення ромської етнічної меншини в громадсько-політичне життя українського суспільства (на прикладі Закарпатської області)» є самостійним, завершеним науковим дослідженням, за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованості, наукової та практичної цінності здобутих результатів.

Структура та обсяг дисертації визначаються метою, завданнями та предметом дослідження, і складаються переліку умовних скорочень, вступу,

чотирьох розділів (дванадцяти параграфів), висновків, списку використаних джерел та чотирьох додатків.

Повний обсяг дисертації складає 281 сторінку, з них 193 сторінки основного тексту. Дисертація ілюстрована 2 рисунками. Список використаних джерел містить 445 позицій.

За формальними ознаками робота відповідає чинним вимогам, які висуваються до оформлення дисертації Міністерством освіти і науки України.

11. Відповідність змісту дисертації спеціальності, з якої вона подається до захисту

Дисертаційна робота Горвата Мирослава Васильовича на тему: «Особливості включення ромської етнічної меншини в громадсько-політичне життя українського суспільства (на прикладі Закарпатської області)» відповідає галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 052 Політологія, вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), що затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами) та вимогам Постанови Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (із змінами, внесеними згідно з постановами КМУ № 341 від 21.03.2022 та № 502 від 19.05.2023).

12. Зауваження та рекомендації

У процесі написання дисертаційної роботи Аспірантом були враховані абсолютно всі зауваження та рекомендації надані науково-педагогічними працівниками кафедри політології і державного управління ДВНЗ «Ужгородський національний університет» в процесі попередніх обговорень роботи під час проміжних, піврічних та річних звітів Аспіранта на засіданнях кафедри. Відзначені зауваження та побажання носять суто рекомендаційно-консультативний характер і в жодній мірі не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи, а також не зменшують її наукової новизни та практичної значимості, і відтак не є перешкодою для її подання в разову спеціалізовану вчену раду для офіційного захисту.

13. Відповідність дисертації вимогам, передбаченим Наказом Міністерства освіти і Науки України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» № 40 від 12.01.2017р. (зі змінами та доповненнями)

Дисертаційна робота Горвата Мирослава Васильовича на тему: «Особливості включення ромської етнічної меншини в громадсько-політичне життя українського суспільства (на прикладі Закарпатської області)» повністю відповідає вимогам Наказу Міністерства освіти і Науки України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» № 40 від 12.01.2017 р. (зі змінами та доповненнями).

14. Кількість наукових публікацій, повнота опублікування результатів дисертації та особистий внесок здобувача до всіх

наукових публікацій, опублікованих співавторами та зарахованих за темою дисертації.

Основні наукові результати дисертаційної роботи висвітлені у публікаціях та розкривають її основний зміст. Основні положення дисертації, які є особистим доробком автора, викладено у 18 наукових працях, з яких: 4 статті – у наукових фахових виданнях України, внесених до реєстру міжнародних наукометричних баз, 7 праць апробаційного характеру та 7 праць, які додатково відображають наукові результати дисертації.

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Горват М. Особливості включення ромів у громадсько-політичне життя країн Центрально-Східної Європи (на прикладі Румунії, Угорщини та Словацької Республіки). *Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії*. 2019. Вип. 24. С. 141–150.

DOI: <https://doi.org/10.30970/2307-1664.2019.24.19>

URL: http://fps-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/24_2019/21.pdf

ISSN: Print 2307-1664

(Наукове фахове видання України)

(Здобувач самостійно провів всі етапи дослідження та підготував публікацію до друку)

КЛЮЧОВІ СЛОВА: включення ромів, інтеграція, етнічна меншина, етнополітичний менеджмент, Румунія, Угорщина, Словацька Республіка.

2. Горват М. Правозахисна діяльність ромських та проромських неурядових організацій Закарпатської області. *Регіональні студії*. 2019. № 18. С. 105–109.

DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-6170/2019.18.17>

URL: <http://regionalstudies.uzhnu.uz.ua/archive/18/19.pdf>

ISSN: 2663-6107

(Наукове фахове видання України)

(Здобувач самостійно провів всі етапи дослідження та підготував публікацію до друку)

КЛЮЧОВІ СЛОВА: ромська етнічна меншина, ромська неурядова організація, проромська неурядова організація, правозахист ромів, правова свідомість, моніторинг прав людини.

3. Горват М., Зан М. Політико-історичні та соціально-демографічні особливості формування ромських етнічних громад в Україні. *Регіональні студії*. 2023. № 32. С. 16–23.

DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-6170/2023.32.2>

URL: <http://regionalstudies.uzhnu.uz.ua/archive/32/2.pdf>

ISSN: 2663-6107

(Наукове фахове видання України)

(Здобувачу належить провідна роль в опрацюванні результатів дослідження, їх систематизації, інтерпретації та підготовки публікації (75%), Зан М. провів (25%) наукове редагування та перевірку даних)

КЛЮЧОВІ СЛОВА: роми, етнічна громада, перепис населення, неурядова організація, Україна, Закарпатська область, Закарпаття.

4. Горват М. Теоретичні моделі інтеграції/включення національних меншин у громадянське суспільство в контексті вивчення ромської проблематики. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2025. № 54. С. 157–164.

DOI: <https://doi.org/10.32782/apfs.v054.2025.23>

URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/54_2025/25.pdf

ISSN: 2410-3071

(Наукове фахове видання України)

(Здобувач самостійно провів всі етапи дослідження та підготував публікацію до друку)

КЛЮЧОВІ СЛОВА: національна меншина, інтеграція, ромська етнічна меншина, роми, громадянське суспільство, етнонаціональна політика.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

5. Горват М. Словацький досвід включення ромів у політичне життя суспільства: уроки для України. *Формування розвитку відносин України та країн Центральної Європи у контексті впливу гібридної війни, виборчих процесів та забезпечення прав національних меншин*. Матеріали II Міжнародної наукової конференції (м. Ужгород, 3 травня 2019 року). Ужгород, 2019. С. 60–64.

(Здобувач самостійно провів всі етапи дослідження та підготував публікацію до друку)

6. Горват М. Всеукраїнський двотижневик газета «Романі Яг» як чинник громадсько-політичного розвитку ромської етнічної меншини на Закарпатті. *Політичні процеси сучасності: глобальний та регіональний виміри*. Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Івано-Франківськ, 23–24 травня 2019 року). Івано-Франківськ, 2019. С. 106–115.

(Здобувач самостійно провів всі етапи дослідження та підготував публікацію до друку)

7. Горват М. Місце правозахисного руху ромських неурядових організацій Закарпаття у процесі включення ромів до громадянського суспільства України. *Україна і Центральна Європа: історія, політика, культура: матеріали V науково-практичної конференції «Формат розвитку відносин України та країн Центральної Європи у контексті впливу гібридної війни, виборчих процесів та теми забезпечення прав національних меншин»* (м. Ужгород, 25 вересня 2020 року). Ужгород, 2020. С. 111–114.

(Здобувач самостійно провів всі етапи дослідження та підготував публікацію до друку)

8. Горват М. Про роботу Міжвідомчої робочої групи щодо виконання Плану заходів з питань реалізації в області Стратегії захисту прав та інтеграції в українське суспільство ромської національної меншини на період до 2020 року. *Роми Закарпаття на шляху інтеграції в громадянське суспільство: аналіз, оцінки, виклики*. Матеріали засідання за круглим столом, м. Ужгород, Закарпатська область, Україна. Ужгород : ТОВ «РІК-У», 2020. С. 18–27.

(Здобувач самостійно провів всі етапи дослідження та підготував публікацію до друку)

9. Зан М., Горват М. Перспективи повноцінного влучення ромської етнічної меншини в громадянське суспільство повоєнної України. *Публічне управління і адміністрування в умовах війни і в поствоєнний період в Україні*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. у трьох томах, м. Київ, ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України, (м. Київ, 15–28 квітня 2022 року). Київ : ДЗВО «УМО» НАПН України, 2022. С. 69–71.

(Здобувачу належить провідна роль в опрацюванні результатів дослідження, їх систематизації, інтерпретації та підготовці публікації (80%), Зан М. брав участь у редагуванні та перевірці матеріалів наукової публікації (20%).)

10. Горват М. Особливості громадської самоорганізації ромів в умовах російсько-української війни. *Актуальні питання публічного управління в регіоні*: зб. наук. праць аспірантів, викладачів, стейкхолдерів; Відп. ред.: Токар М. / УжНУ; Каф. політ. і держ. упр.; Наук.-практ. група здобув. осв. зі спец. ПУА; НДІ політичної регіоналістики. Вип. 1. Ужгород : ФОП Сабов А.М., 2023. С. 72–90.

(Здобувач самостійно провів всі етапи дослідження та підготував публікацію до друку)

11. Горват М., Зан М. Розвиток освітньо-виховної сфери життєдіяльності ромів у контексті роботи ромських національно-культурних товариств Закарпатської області. *Роми Закарпаття: інтеграція в освітній простір шляхом забезпечення права на освіту*. Збірник матеріалів учасників Форуму керівників закладів освіти та ромських громадських організацій (м. Ужгород, 5 листопада 2025 року). Ужгород : РІК-У, 2025. С. 131–140.

(Здобувачу належить провідна роль в опрацюванні результатів дослідження, їх систематизації, інтерпретації та підготовці публікації (80%), Зан М. брав участь у редагуванні та перевірці матеріалів наукової публікації (20%).)

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:

12. Горват М. Вплив ромських мас-медіа Закарпатської області на процеси інтеграції ромської етнічної меншини в Україні. *Гілея: науковий вісник*. 2019. Вип. 145 (№ 6). Ч. 3. С. 25–32.

URL: <http://gileya.org/index.php?ng=library&cont=long&id=192>

ISSN: друковане - 2076-1554

(Наукове видання України)

(Здобувач самостійно провів всі етапи дослідження та підготував публікацію до друку)

КЛЮЧОВІ СЛОВА: етнополітика України, ромська етнічна меншина, неурядова організація, ромські мас-медіа, міжетнічні відносини, інтеграція.

13. Горват М., Навроцька Є. Законодавче регулювання захисту мовних прав ромів України. *Інформаційний бюлетень № 23 відділу у справах національностей Закарпатської обласної державної адміністрації та Центру культур національних меншин Закарпаття*. Ужгород : Ліра, 2012. С. 37–44.

(Здобувачу належить провідна роль в опрацюванні результатів дослідження, їх систематизації, інтерпретації та підготовці публікації (80%), Навроцька Є. брала участь у редагуванні та перевірці матеріалів наукової публікації (20%).)

14. Горват М. Насилля на етнічній основі та зловживання з боку правоохоронних органів в Україні. *Ромологія: історія та сучасність: Матеріали наукових читань*. 2013. С. 125–128.

(Здобувач самостійно провів всі етапи дослідження та підготував публікацію до друку).

15. Горват М., Човка В. Сучасні тенденції міграційних процесів у ромських громадах Закарпаття (до питання міграційних процесів ромського населення Ужгородщини до європейських країн (1991–2016)). *Роль громадянського суспільства у формуванні державної етнонаціональної політики єдності у багатонаціональному Закарпатті* : конституційно-правовий аспект. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, (м. Ужгород, 18–19 травня 2017 року). Ужгород : ТОВ «РІК-У». 2017. С. 176–182.

(Здобувачу належить провідна роль в опрацюванні результатів дослідження, їх систематизації, інтерпретації та підготовці публікації (80%), Човка В. брав участь у редагуванні та перевірці матеріалів наукової публікації (20%)).

16. Горват М. Особливості соціалізації закарпатських ромів. *Неперервна освіта: актуальні дискурси* : збірник матеріалів XIV Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Ужгород, 15–16 жовтня 2020 року). Ужгород : ПП Данило С.І., 2020. С. 52–56.

(Здобувач самостійно провів всі етапи дослідження та підготував публікацію до друку).

17. Навроцька Є., Горват М. Сучасний стан щодо кодифікації ромської мови в Україні. *Роми Закарпаття на шляху інтеграції в громадянське суспільство: аналіз, оцінки, виклики* : матеріали засідання за круглим столом, м. Ужгород, Закарпатська область, Україна. Ужгород : ТОВ «РІК-У», 2020. С. 67–81.

(Здобувачу належить провідна роль в опрацюванні результатів дослідження, їх систематизації, інтерпретації та підготовці публікації (80%), Навроцька Є. брала участь у редагуванні та перевірці матеріалів наукової публікації (20%)).

18. Навроцька Є., Горват М. Ромська мова: до питання кодифікації. *Роми Закарпаття: інтеграція в освітній простір шляхом забезпечення права на освіту* : збірник матеріалів учасників Форуму керівників закладів освіти та ромських громадських організацій (м. Ужгород, 5 листопада 2025 року). Ужгород : РІК-У, 2025. С. 109–120.

(Здобувачу належить провідна роль в опрацюванні результатів дослідження, їх систематизації, інтерпретації та підготовці публікації (80%), Навроцька Є. брала участь у редагуванні та перевірці матеріалів наукової публікації (20%)).

15. Результати перевірки роботи на академічний плагіат

Перевірка дисертаційної роботи проводилася сертифікованою програмою Назва (StrikePlagiarism.com). У ході перевірки дисертації запозичень матеріалу без посилання на відповідне джерело не виявлено. Виявлені за допомогою програми StrikePlagiarism.com текстові співпадіння (цитування) мають посилання на відповідні першоджерела, внесені до списку використаної літератури. Запозичення (співпадіння) в тексті не мають ознак плагіату. Подані до захисту наукові матеріали є власним напрацюванням Аспіранта, текст

дисертації є оригінальним. Робота визнається самостійною та рекомендується бути допущеною до захисту.

Положення дисертації апробовано на засіданні кафедри політології і державного управління факультету суспільних наук (протокол № 5 від 21 січня 2026 р.). За результатами засідання ухвалено затвердити позитивний висновок про наукову новизну, теоретичне і практичне значення результатів та рекомендувати до захисту в спеціалізованій вченій раді дисертаційну роботу Горвата Мирослава Васильовича на тему «Особливості включення ромської етнічної меншини в громадсько-політичне життя українського суспільства (на прикладі Закарпатської області)» на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 052 Політологія.

Головуючий на засіданні
доктор політичних наук, професор,
т.в.о завідувача кафедри політології
і державного управління
факультету суспільних наук
ДВНЗ «УжНУ»

Стеллас АСЛАНОВ

Підпис д.п.н., проф. Асланова С.А.
засвідчую
Вчений секретар ДВНЗ «УжНУ»

Олена МЕЛЬНИК